

čajno na svetu? Ali je slovenska literarna zgodovina bolj razvita, bolj potentna?

9. V zadnjem času novega voluntarizma in zahteve po prevrednotenju vseh vrednot in tudi zgodovinskih ocen se pojavljajo tudi nove za zdaj še voluntaristične ocene o zgrešeni slovenski politiki leta 1918 ob zapustitvi habsburške monarhije. Menite, da lahko resna, na dejstvih temelječa kritična analiza zgodovinskega dogajanja in položaja slovenskega naroda med prvo svetovno vojno res prinese drugačno oceno slovenske odločitve leta 1918 kot edine stvarne, kakršno so v svojih delih zapisali slovenski zgodovinarji Zwit-ter, Grafenauer, Pleterski, Prunk?

10. Kako vrednotiti razvoj Slovencev v prvi jugoslovanski državi? Zakaj imamo tako malo historičnih biografij pomembnih slovenskih politikov 20. stoletja? Zakaj je v slovenskem zgodovinoisju tako malo anatropo-loškega pristopa?

11. Narodnoosvobodilni boj slovenskega naroda – kako ga oceniti kot veliko dejanje slovenske narodne samozavesti in vitalne sile ali pretežno kot tragedijo? Ali slovenski osvobodilni boj izgubi kaj veličine, če priznamo, da se je prepletal tudi z državljansko vojno, ki je bila v mnogočem ideološko pogojena?

(K sodelovanju so bili povabljeni: akad. dr. Bogo Grafenauer, akademik dr. Ferdo Gestrin, akademik dr. Janko Pleterski, dr. Vasilij Melik, dr. Janko Prunk, dr. Milica Kacin, dr. Peter Vodopivec, dr. Vasko Simoniti, mag. Irvin Dolenc, mag. Jurij Perovšek, mag. Žarko Lazarevič)

Ciril Zlobec
glav. in odgovorni urednik

Ljubljana, 6. 7. 1990

Več resnic ob istem dogajanju

Mag. Ervin
Dolenc

Temeljno in večno vprašanje zgodovinoisja je njegovo (ljubezensko) razmerje s politiko.

Hierarhičnost tega razmerja je razvidna že iz tega, da je politika v tej konstrukciji vedno primarna, zgodovinoisje pa nujno sekundarno, in to vsaj v dveh pomenih:

– diahrono, časovno (politika kot objekt zgo-dovinoisja),

– sinhrono (razmerje moči in smer vplivanja je vedno na strani poli-tike).

Politika namreč potrebuje zgodovinoisje, ker se vedno utemeljuje na preteklosti, čeprav deluje za prihodnost. Zato je vsaka politika do zgo-dovinoisja občutljiv in pozoren oče, toliko bolj, za kolikor manj oddaljeno časovno obdobje gre.

Na drugi strani je zgodovinarstvo veda, ki nikomur razen politiki (pa naj bo na oblasti ali v opoziciji) neposredno ne služi; to pomeni, da ga razen redkih izjem tudi vzdržuje oziroma nadzoruje. Avtonomija znanosti se žal tudi v najbolj liberalnih zahodnih demokracijah včasih pokaže kot vprašljiva zadeva, vendar tega pa z našo situacijo še zdaleč ne moremo primerjati. To spet govori v prid njegovi odvisnosti.

Zgodovinarji naj bi konec koncev bili ljudje s specifičnim načinom mišljenja (»profesionalno deformirani«), ki je daleč od tega, da bi bilo apolitično. Kolikor se zgodovinarji apolitično vedejo, je to lahko le ena od oblik bega pred natančno določeno politiko, ne pa politiko nasploh.

Zgodovinarstvo je s filozofijo ena najstarejših človeških ved in to, da je še vedno potrebno kot celota (množica specializiranih manj vseobsegajočih ved, kot so ekonomija, pravo, sociologija, politologija, literarna in umetnostna zgodovina itd. posebej ne zadovoljujejo istega interesa), pogojuje njegovo kompleksnost in ekstenzivnost. Vse zgodovinske specialnosti od gospodarske, kulturne, socialne zgodovine do etnologije, arheologije, arhivistike in spomeniškega varstva pa se slej ali prej srečajo v politični zgodovini, ki z raziskovanjem in analizo najvplivnejših centrov moči ostaja najpomembnejši in prioritetni zgodovinski predmet. Tako tudi npr. arheologija vsebinsko ostaja politična veda, čeprav je to na prvi pogled videti nesmisel. Nesmisel pa je govoriti o kakršnemkoli politično neodvisnem zgodovinarstvu.

Sámo raziskovanje in interpretacijo preteklosti bi po svoji sintetični vrednosti lahko razvrstili na tri ravni:

- temelj zgodovinarstva v širokem smislu so posamezne monografske obdelave določenih zgodovinskih problemov,

- množica takih specialnih monografij omogoča določeno globalno historiografijo, celovit pristop in interpretacijo neke zgodovinske problematike, obdobja.

- Šele konfrontacija različnih historiografskih smeri (šol, ideologij, lahko tudi konkretnih političnih strank), nasprotujoče si in polemične osvetlitve zgodovinskega problema bistveno zaokrožijo kakšno zgodovinsko znanje oz. pomagajo na nadaljnji poti njegovega osvetljevanja (v slovenščini npr. različne interpretacije in razlage francoske revolucije od Mathieza, Markowa in Soboula do Vovella in Fureta). Tega pa nobena enopartijska vladavina ne prenese, zato nimamo od tega še praktično nič. Kolikor je »neuradnih« zgodovinskih knjig slovenske politične emigracije (Ciril Žebot, Stane Kos...) to ni stvar polemike, ampak dveh različnih glasov v dveh med seboj dobro izoliranih prostorih. Kvaliteta in objektivnost obeh različic (uradne in emigrantske) potrjuje to pomanjkljivost. Kolikor bi med obema potekal dialog, ne bi mogla nobena tako grobo izpuščati in zamolčevati dejstev ali jih neovirano interpretirati v korist dnevne politike. »Več resnic ob istem dogajanju« v neko védenje o preteklosti ne vnaša zmede, pač pa ga spodbuja in omejuje njegove napake ali pristranost.

To je, mislim, glavni vzrok, da je slovensko zgodovinarstvo novejšega obdobja v javnosti precej kompromitirano in nepopularno. Povsem razumljivo, javnost vedno posplošuje, tako ostajajo prezrta tudi sicer redka dobra historiografska dela. Zlasti pa širši krog slovenskih bralcev pesti pomanjkanje sintetičnih pregledov, saj so zgodovinske monografije »ljublanske šole« tudi za strokovno javnost navadno prepodrobne in dolgočasne obdelave ozkih zgodovinskih problemov. Zaradi kočljivosti najpomembnejših politič-

nih tem, nedostopnosti arhivskih virov ali negotovosti glede možnosti objave smo iz slovenske novejšje zgodovine v glavnem obdelovali manjše in enostranske probleme. Nimamo niti najosnovejšega razvoja toliko priporočane Komunistične partije. To je zaradi strogega patronata po svoje tudi razumljivo, kaj šele druge, toliko pomembnejše politične stranke. Tako je še vedno nemogoča primerna sinteza slovenske politike v vseh obdobjih prve polovice 20. stoletja. Več kot desetletno intenzivno ukvarjanje s slovensko povojno zgodovino pa nam daje slutiti, da bomo o drugi polovici tega stoletja brali še globoko v naslednjem.

Kako je z zgodovinsko vedo nasploh in kaj se godi z zgodovino pri Slovencih in o Slovencih?

Bogo
Grafenauer

Vaša anketa o »problematiki slovenskega zgodovinopisja« (kot ste jo opredelili v svojem sprememnem pismu) je v bistvu razpeta v dve smeri. Prvi dve vprašanji se nanašata na problem zgodovinske vede nasploh in njene metode, pri ostalih pa so pomešana vprašanja o značaju slovenskega zgodovinopisja in o vsebini njegovega predmeta (se pravi o zgodovini Slovencev, ki je predmet slovenskega zgodovinopisja). Obe vprašanji o zgodovinski vedi nasploh sta slabo postavljene: smiselno gre pač za tri vprašanja iz zgodovinske metodologije – dveh vrst zgodovinske »resnice« (problem zgodovinskega *dejstva* in njegove *presoje* ali *ocene*), spremenljivosti te resnice in kot posebnega vprašanja v tem okviru vprašanja *distance* zgodovinarja do njegovega predmeta (ali gre res za »zgodovinsko« distanco?). Zaradi tega bom zapisal svoje mnenje o zgodovinski vedi nasploh posebej, brez upoštevanja vaših vprašanj, šele od tretjega vprašanja naprej pa bom skušal upoštevati zaporedje vprašanj v anketi.

Torej najprej o zgodovini, o vprašanju zgodovinske resnice ali – kot sem sam o tem večkrat govoril – o vprašanju *meje* zgodovinarjevega spoznanja (s tem je zvezano tudi vprašanje njene spremenljivosti!). Žal bo ta odgovor obsežnejši, kot se spodobi za navadno anketo. Lahko bi se sicer sklical na različne knjige, v katerih sem o podobnih rečeh že pisal in ki so v zadostnem številu izvodov na razpolago tudi slovenski javnosti (npr. poglavje o Temeljnih pojmih o zgodovini v Svetovni zgodovini, ki je izšla v dveh izdajah v slovenščini (1976 in 1981) in v hrvaškem prevodu (1977 in 1990), v vsaki v po nekaj deset tisoč izvodih). Pa vidim po zastavljenih vprašanjih, da stvari niso dovolj jasne celo ljudem, ki bi jim morale biti – za druge mislim, da je še slabše, zlasti ob različnih presojah o potrebi »vnovičnega pisanja« zgodovine – in zaradi tega se čutim dolžnega, da te stvari vendarle vnovič vsaj na kratko razložim.